

lju raznih obrazovnih modela. Autorice sustavno i na zanimljiv način spajaju teorijsko znanje i empirijske podatke koje su prikupile dugogodišnjim istraživačkim radom. Knjiga nudi sveobuhvatan pregled suvremenih spoznaja nastanka i razvoja višejezičnosti uključujući psiholingvističke i sociolingvističke pristupe procesima ovladavanja i učenja većega broja jezika. Iako je knjiga prvotno namijenjena studentima i profesorima lingvistike, sociologije i pedagogije, korisna je i roditeljima višejezične djece, odgojno-obrazovnim poslenicima, profesorima stranih jezika te svima koji na neki način sudjeluju u poučavanju i učenju stranih jezika.

Iva Ivanković

doi:10.5559/di.25.3.08

**Lynn Davidman
BECOMING UN-
-ORTHODOX
Stories of Ex-Hasidic
Jews**

Oxford University Press, 2015., 253 str.

Autorica knjige *Becoming Un-Orthodox: Stories of Ex-Hasidic Jews* jest Lynn Davidman, profesorica modernih židovskih studija na Sveučilištu u Kansasu. Knjiga je pisana na engleskom jeziku i govori o procesu napuštanja ultraortodoksne židovske hasidske zajednice. Rad se temelji na četrdeset dubinskih intervjua s bivšim pripadnicima zajednice. Knjiga istražuje pitanja koja obuhvaćaju vjeru, spol, identitet te tjelesne rituale i praksu. Ova knjiga zacijelo je zanimljiv izvor svima koji istražuju

sociologiju zatvorenih zajednica, psihologiju života u zatvorenim enklavama, sociologiju religije, antropolozima i etnografima.

Važno je napomenuti da autorica knjige i sama dolazi iz ortodoksne židovske obitelji, no nakon smrti majke u djetinjstvu gubi vjeru u Boga i kao adolescentica napušta zajednicu. Svojem istraživanju pristupa dvojako: iz znanstvene perspektive i iz osobne, pa na takav način provodi razgovore sa svojim informantima i potom analize.

Knjiga je podijeljena u šest poglavlja i ima dva dodatka. U prvom dodatku objašnjava se teoretski okvir vezan uz teoriju narativa, tjelesne rituale, religiju i identitet. Drugi dodatak sadrži obrazac pitanja uz pomoć kojih je proveden intervju s bivšim hasidima, glosar pojmova iz govora ultraortodoksnih židovskih zajednica, bilješke autora, bibliografske referencije i kazalo.

Lynn Davidman prvo poglavlje započinje pripovijedanjem osobne tragedije, u kojoj kao osmogodišnja djevojčica gubi majku koja boluje od neizlječive bolesti unatoč molitvama i blagoslovima hasidskih rabina, nakon čega ona prestaje vjerovati u Boga i postupno počinje kršiti židovske zapovijedi. Objašnjava kako je ova knjiga nastala zbog njezinih težnji kako bi razumjela ljude koji su prošli kroz neočekivane prekide u svojem životu, a koji se trebao odvijati predviđenim vjerskim tijekom. U ovom poglavlju tumači i kako funkcionira hasidsko društvo, tipična hasidska obitelj i daje kratku, ali informativnu, povijest hasidskoga pokreta. Objašnjava i važnost obreda i vanjskog izgleda pripadnika zajednice.

Sljedećih pet poglavlja podijeljeno je prema procesu koji su bivši hasidi prošli na svojem putu: sumnja u dogmu zajednice, prva kršenja vjerskih zakona, faza tranzicije, odlazak i zaključni dio, u kojemu bivši hasidi svjedoče o svojem sadašnjem životu i utjecaju svojega bivšeg života na svakodnevnicu.

U knjizi pratimo biografske priče ispitanika koji govore o gubitku vjere, o strahovima, tjeskobi i neizvjesnosti napušta-

nja zaštićene hasidske enklave. Ispitanici govore o osjećaju marginalizacije u vlastitim zajednicama, o obiteljima u kojima su odrasli i o upoznavanju svijeta izvan zajednice. No Davidman u analizi ovih slučajeva naglasak stavlja na promjenu identiteta kroz medij tijela. Govori o držanju, odijevanju, rutinskim vjerskim ritualima i prehrani koju hasidi mijenjaju tijekom boravka u zajednici i nakon njezina napuštanja. U radu se na zadovoljavajući način objašnjava koliko je teško napustiti hasidsku zajednicu, u kojoj pripadnici žive zaštićenim i predvidivim životom, i otisnuti se u sasvim nepoznat sekularni svijet, o kojemu hasidi znaju vrlo malo te im nedostaju vještine, znanja, obrazovanje i krug poznanstava kako bi u njemu mogli uspješno funkcionirati. Priče ispitanika također vjerno oslikavaju psihološka stanja ispitanika u razdoblju paralelnoga života između "dvaju svjetova" – vjerskog i sekularnog. Naime, u prijelaznoj fazi svi su se ispitanici određeno vrijeme pretvarali da su i dalje uzorni, pobožni pripadnici društva, dok su već vodili paralelni život u kojemu su čitali zabranjenu literaturu, odijevali se drugačije, nisu se više pridržavali vjerskih zakona i sve više su se izlagali zabranjenom svijetu izvan zajednice. Analiza priča na kontrastivan način govori o životu u kolektivu, gdje je svaka individualnost nepoželjna i društveno sankcionirana, za razliku od sekularnoga svijeta, u koji bivši hasidi odlaze i u kojemu moraju potpuno izgraditi svoj individualni identitet.

Premda ova knjiga daje dobar uvid u hasidsko društvo, osobito za čitatelja koji nije toliko upoznat s ovom zajednicom, ova knjiga ima određene manjkavosti i propuste, a primijetila sam ih kao istraživačica koja je živjela u hasidskim zajednicama i istraživala sociolingvistiku

ovoga društva. Dojam je da se autorica oslanjala na priče svojih informanata bez dodatnog verificiranja podataka. Tako se, na primjer, navodi da hasidsko naselje Kiryas Joel, koje se nalazi na jedan sat od New Yorka, ima vrata koja se zatvaraju za Šabat tako da nitko ne može ni ući ni izići, što nije točno. Nadalje, jedan informant govori kako se viđao s djevojkom prije zaruka, što je nemoguće u društvu strogo odvojenih spolova i brakova koje ugovaraju isključivo roditelji. U iskazima se pojavljuju ispitanici koji jesu ortodoksni Židovi, ali nisu hasidi, nego pripadaju litavskoj haredskoj struji ili modernom ortodoksnom judaizmu.

Međutim, Davidman ima zanimljiv pristup, prema kojemu koncept identiteta veže s tjelesnim obredima koji stvaraju vjerski određeni identitet. Njezina teza da se vjerski identitet stvara i održava kroz repetitivne tjelesne obrede vrijedna je razmatranja i daljnjeg istraživanja u tom smjeru. I njezine analize i zapažanja o dječjoj socijalizaciji i manjinskim vjerskim zajednicama vrlo su zanimljivi, kao i objašnjenja kako se izolirane vjerske enklave drže dalje od širega društva uz pomoć fizičkih, društvenih i ideoloških barijera.

Gabi Abramac

doi:10.5559/dj.25.3.09

Hrvoje Špehar (Ur.) EUROPSKI SEKULARNI IDENTITETI

Zbornik radova Jean Monnet modula Sekularna Europa: europski sekularni identiteti

Biblioteka Politička misao i Centar za europske studije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2015., 159 str.

Europski sekularni identiteti naslov je publikacije objavljene kao rezultat znanstvenog istraživanja u okviru europskoga projekta koji financira Europska unija – *Jean Monnet*